

เกร็ดความรู้สีกากีกับ ๓ ตราสัญลักษณ์ตำรวจไทย...

ร.ต.อ.หญิงนุจรีย์ จารุศิริวัฒน์
อาจารย์(สบ๑) กอจ.ศฝร.ภ.๙

หากกล่าวถึง “สำนักงานตำรวจแห่งชาติ” คนส่วนใหญ่ก็มักจะนึกถึงบุคคลใน “เครื่องแบบสีกากี” ผู้ซึ่งมีหน้าที่รักษากฎหมาย ให้บริการรับแจ้งความบนสถานีตำรวจ ทำหน้าที่ให้สัญญาอนุญาตจราจร หรือตั้งจุดตรวจวัดแอลกอฮอล์ และที่ขาดเสียไม่ได้เลยก็คือ ภาพตำรวจไล่จับโจรผู้ร้ายดังเช่นในละคร ทั้งหมดที่กล่าวมานี้กลายเป็น “ภาพจำ” ของประชาชน ที่มีต่อสำนักงานตำรวจแห่งชาติไปเสียแล้ว น้อยคนนักที่จะรู้ว่า สำนักงานตำรวจแห่งชาติ นั้น มีภาระหน้าที่มากกว่าการเป่านกหวีดหรือวิ่งไล่จับผู้ร้าย นั่นก็คือ การรักษาความสงบเรียบร้อยความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน และรักษาความมั่นคงของประเทศ ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ จนถึงปัจจุบัน เป็นระยะเวลากว่า ๑๐๐ ปี ดังนั้น จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนาน และมีเรื่องราวที่ควรค่าแก่การจดจำมากมาย...

ผู้เขียนจึงเห็นว่า ควรจะนำเสนอเรื่องราวของสำนักงานตำรวจแห่งชาติให้เป็นที่รู้จักกันมากขึ้น โดยจะขอเริ่มต้นเกี่ยวกับเครื่องหมายและตราสัญลักษณ์ที่สำคัญของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เหตุผลเพราะตราสัญลักษณ์เหล่านี้ ถือเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นมาของตำรวจจากอดีตสู่ปัจจุบัน ได้อย่างน่าสนใจ เพื่อไม่ให้ตำรวจเราลืมรากฐานความเป็นมาของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ คุณูปการหลายสิ่งหลายอย่างที่อดีตผู้บังคับบัญชาแต่ละท่านได้สร้างสรรค์เอาไว้ตกทอดสู่ตำรวจรุ่นหลัง จนกลายเป็นความภาคภูมิใจของตำรวจเราเองเช่นในปัจจุบัน

บทความนี้จะเป็นการรวบรวมส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตราสัญลักษณ์ให้ได้รับทราบความเป็นมาอย่างละเอียดพอสมควร โดยจะกล่าวถึงตราสัญลักษณ์สำคัญของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เริ่มต้นที่ตราแผ่นดินกับตราหน้าหมวกตำรวจ ซึ่งหลายท่านอาจเคยสงสัยว่า... ตราแผ่นดินนั้นมาอยู่ตรงหน้าหมวกตำรวจได้อย่างไร??? เรามาดูความหมายและประวัติของ ๒ ตรานี้กันค่ะ

ตราแผ่นดินและตราหน้าหมวก

"ตราแผ่นดิน" ที่หน้าหมวกของตำรวจ เริ่มมีขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ซึ่งก่อนหน้านั้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ มีตราหน้าหมวกประกอบเครื่องแบบของตำรวจในรูปแบบต่างๆ อาทิเช่น การใช้เครื่องแบบสีน้ำเงิน นุ่งกางเกงและผ้าม่วง โดยสวมหมวกยอด (Helmet) ต่อมาใช้ชุดสีกากีและสวมหมวกสีดำ มีลักษณะคล้ายหมวกแก๊ป แต่ไม่มีกระบังแดด มีจุกสีแดง

สำหรับตราหน้าหมวกชั้นประทวน ทำด้วยโลหะสีเงินเป็นรูปกงจักร วางอยู่บนกลีบบัวหงาย ภายในเป็นรูปช้างสามเศียร อยู่ตรงกลางอาร์ม และมีอักษรจารึกว่า “พลตระเวนสยาม” อยู่ที่ขอบกงจักร ส่วนชั้นสัญญาบัตรจะเพิ่มพระมหาพิชัยมงกุฎอยู่ด้านบน



ภาพที่ ๑ ตราแผ่นดิน

ตราแผ่นดินนี้ ได้ใช้มาจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ เท่านั้น ก็มีพระราชประสงค์ให้ใช้ตรา “พระครุฑพ่า” เป็นตราแผ่นดินมาจนทุกวันนี้ ปัจจุบันหน่วยงานที่ใช้ตราแผ่นดินหรือตราอาร์มเป็นตราประจำหน่วยงานมีเพียงไม่กี่หน่วยงาน เพราะถือเป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๕ เพียงตัดคำว่า “พิทักษ์สันติราษฎร์” ออกเว้นแต่สำนักงานตำรวจแห่งชาติเท่านั้น ที่ยังคงใช้ตราแผ่นดินหรือตราอาร์ม เป็นตราหน้าหมวกของข้าราชการตำรวจทุกนาย



ภาพที่ ๒ พระราชลัญจกร
พระครุฑพ่าห้องค์เดิม



ภาพที่ ๓ รอยประทับพระราชลัญจกร
ประจำแผ่นดิน สมัยรัชกาลที่ ๕



ภาพที่ ๔ พระราชลัญจกร
พระครุฑพ่าห์ รัชกาลที่ ๑๐

ขอกล่าวเพิ่มเติมถึงตราหน้าหมวกของตำรวจที่เกิดขึ้นสืบเนื่องจากตราแผ่นดิน ซึ่งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ผูกตราประจำประเทศขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๖ ให้มีการเปลี่ยนแปลงตราหน้าหมวกใหม่เพื่อความเหมาะสมเรียกกันว่า “ปทุมอุณาโลม” โดยเรียกกันทั่วไปว่า “ตราแผ่นดิน” นั้นเอง ซึ่งพระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จำลองมาจากพระราชลัญจกรประจำพระองค์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ ๑ โดยตราดังกล่าวนี้เป็นพระราชลัญจกรประจำแผ่นดินใช้สำหรับประทับกำกับพระปรมาภิไธย หรือกำกับนามผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ แต่ตราหน้าหมวกนี้ใช้ได้เพียงไม่นาน ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลิกใช้ โดยมีพระราชประสงค์ให้ใช้เป็น “ตราอาร์ม” แบบของอังกฤษ ดังที่ปรากฏอยู่ที่หน้าหมวกตำรวจในปัจจุบัน ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดในลำดับถัดไป ช่วงนี้ขอไล่เรียงตราหน้าหมวกในแต่ละยุคสมัยให้ทุกท่านได้ทำความรู้จักกันก่อน เริ่มต้นที่ตราหน้าหมวกตำรวจรุ่นที่ ๑ ในสมัยรัชกาลที่ ๔



ภาพที่ ๕ ตราหน้าหมวกตำรวจรุ่นที่ ๑ (สมัยรัชกาลที่ ๔)
“ช้างสามเศียร ยืนในตราอาร์ม”
ประทวน ทำด้วยโลหะสีเงิน เป็นรูปกงจักรวางอยู่บน
กลีบบัวหงาย ภายในเป็นรูปช้างสามเศียร
ลัญญาบัตร เพิ่มพระมหาพิชัยมงกุฎอยู่ด้านบน

ตราหน้าหมวกรุ่นที่ ๒ (ตำรวจนครบาล) และรุ่นที่ ๓ (ตำรวจภูธร) เริ่มใช้ในปี พ.ศ. ๒๔๕๘ โดยของตำรวจนครบาลเป็นรูปเพชรารู้อ้อมด้วยกลีบกก ในขณะที่ตำรวจภูธรในยุคนั้นใช้หน้าหมวกเป็นตราปทุมอุณาโลมบนพื้นสีแดง โดยมีบัวกนกสีน้ำตาลล้อมรอบ



ภาพที่ ๖ ตราหน้าหมวกตำรวจรุ่นที่ ๒ (ตำรวจนครบาล)
“เพชรารู้อ้อมด้วยกลีบกก”



รูปภาพที่ ๗ ตราหน้าหมวกตำรวจรุ่นที่ ๓ (ตำรวจภูธร)
“ปทุมอุณาโลมบนพื้นสีแดง โดยมีบัวกนกสีน้ำตาลล้อมรอบ”



ภาพที่ ๘ ตราหน้าหมวกรุ่นที่ ๔ (สมัยรัชกาลที่ ๘) สำหรับหน้าหมวกตำรวจ รุ่นที่ ๔ เริ่มใช้ในปี พ.ศ. ๒๔๗๘ เป็นโลหะรูปสี่เหลี่ยมรี มีปทุมอุณาโลมอยู่กลางกงจักร โดยรอบนอกกงจักรมีลายเพลิงส่วนในกงจักรมีอักษร “พิทักษ์สันติราษฎร์”



ภาพที่ ๙ ด้านหน้าและด้านหลังของตราหน้าหมวกรุ่นที่ ๔



ภาพที่ ๑๐ ตราหน้าหมวกรุ่นที่ ๕ (พ.ศ. ๒๔๙๒)

ตราหน้าหมวกในปัจจุบันทำด้วยโลหะสีเงิน ดุนเป็นตราแผ่นดิน และจารึกคำว่า “พิทักษ์สันติราษฎร์” นั้น ออกแบบโดยหม่อมเจ้าประวิช ชุมสาย ซึ่งแต่ละส่วนมีความหมายและรายละเอียด ดังนี้

๑. ตรงกลางเป็นโล่ ภายในโล่แบ่งเป็น ๓ ส่วน



- ส่วนบน เป็นรูปช้างเอราวัณ สามเศียร อันหมายถึง ทิพยสมบัติ แต่บางท่านให้คำอธิบายว่าหมายถึง สยามประเทศ ๓ ส่วน คือ

- เศียรกลาง หมายถึง สยามส่วนกลาง คือ ภาคกลาง
- เศียรซ้าย หมายถึง ส่วนเหนือ
- เศียรขวา หมายถึง ส่วนใต้

- ส่วนล่างซีกซ้าย เป็นรูปช้างเผือก หมายถึง บรรดามลาวประเทศ- ส่วนล่างซีกขวา เป็นรูปกริช หมายถึง หัวเมืองมลายู (มาเลเซีย) ซึ่งอยู่ในขอบเขตสยามในรัชสมัยนั้น แต่บางท่านก็

ตีความรวมทั้งช้างเผือกและกริชว่า หมายถึง ราชสมบัติอันยิ่งใหญ่

๒. เหนือโล่ขึ้นไป เป็นรูปจักรและตรี อันหมายถึง พระบรมราชวงศ์

จักรอยู่ภายใต้พระมหาพิชัยมงกุฏ โดยมีฉัตร ๗ ชั้นอยู่ ๒ ข้าง ซึ่งพระมหาพิชัยมงกุฏและฉัตรนี้ เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นพระเจ้าแผ่นดิน



๓. ทางด้านซ้ายของโล่ เป็นรูปคชสีห์แบกพระ

แสงกระบี่อาญาสิทธิ์ อันหมายถึง ตราของทางฝ่ายทหาร ซึ่งถือว่าเป็นหน่วยงานหลักในการผดุงรักษาประเทศ



๔. ทางด้านขวาของโล่ เป็นรูปปราสาทแบก

พระแสงดาบอาญาสิทธิ์ อันหมายถึง ตราของฝ่ายพลเรือน คือ มหาตไทย ซึ่งเป็น ๑ ใน ๒ ของหน่วยงานที่เป็นหลักในการรักษาประเทศนั่นเอง



หม่อมเจ้าประวิช ชุมสาย จึงได้นำเครื่องหมายของทั้งสองหน่วยงานมารวมไว้ในตราแผ่นดินนี้ด้วย

๕. รอบโล่ เป็นพระสังวาลย์ของพระมหากษัตริย์ ห้อยไว้นอกรากนี้ ยังมีเครื่องพระราชาภรณ์ประดับอยู่ในตราแผ่นดิน คือ

- ฉลองพระบาท อยู่ใต้ฉัตรทั้งสองข้าง
- พระแสงจามรี อยู่คู่กับพระแสงกระบี่อาญาสิทธิ์ ทางด้านซ้าย ส่วนพระแสงดาบอาญาสิทธิ์ทางด้านขวา มีพชนีฝักมะขามอยู่คู่กัน ทั้งหมดนี้ตั้งอยู่บนแท่นสี่เหลี่ยม



๖. ด้านล่างของแท่น มีแถบผ้าพริ้วอยู่จารึกคาถาบาลีว่า “สัพเพสังฆะภูตานัง สามัคคี วุฑฒิสาธิกา” พร้อมทั้งมีพระฉลองกุษาเต็มยศของพระมหากษัตริย์คลุมโอบจากเบื้องหลัง

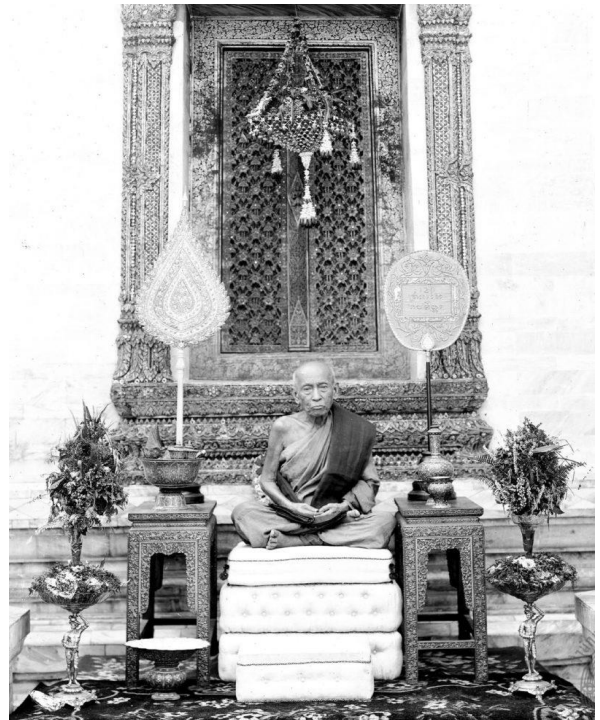
๗. ด้านหน้าสุด จะมีคำว่า “พิทักษ์สันติราษฎร์” อยู่บนแถบผ้าพริ้วด้วย

จะเห็นได้ว่าความสมบูรณ์ของตราแผ่นดินนี้ ได้รวมภาพเกี่ยวกับอิสราธิปไตยของชาติไว้อย่างครบครัน คือ หมายถึงความป็นชาติเอกราช และมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นองค์พระประมุขของประเทศ และ ถูกนำมาใช้เป็น “ตราหน้าหมวดตำรวจรุ่นที่ ๕” ในปัจจุบัน



ดังที่ทราบแล้วว่า ตราหน้าหมวดรุ่นที่ ๕ จะมีพุทธภาษิตจารึกไว้ว่า “สัพเพสังฆะภูตานัง สามัคคี วุฑฒิสาธิกา” ซึ่งแปลว่า “ความพร้อมเพรียงของหมู่คณะย่อมยังความเจริญให้สำเร็จ” อันเป็นพุทธภาษิตที่จำเป็นสำหรับข้าราชการตำรวจ ซึ่งต้องปฏิบัติหน้าที่โดยอาศัยความพร้อมเพรียงเป็นหลัก ดังนั้น เมื่อรวมกับตัวอักษรผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ จึงหมายถึง พระบารมีของพระมหากษัตริย์ ความพร้อมเพรียงของหมู่คณะ และภาระหน้าที่ตำรวจในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ประชาชน

สำหรับที่มาของพุทธภาษิตดังกล่าว เจ้าพระคุณสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๙ วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม ทรงนิพนธ์ถวายแด่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ เพื่อนำไปเป็นพระคาถาจารึกตราแผ่นดินในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และทรงใช้เป็นบทอุเทศของพระราชานิพนธ์ว่าด้วยเรื่องความสามัคคีอีกด้วย



ภาพที่ ๑๑ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (สา ปุสฺสเทวมหาเถร) สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๙ วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม

พระแสงดาบและโล่เขน

ตราลำดับถัดไปถือเป็นสัญลักษณ์ที่บ่งบอกความเป็นตำรวจได้อย่างดียิ่ง เป็นตราสัญลักษณ์รูปพระแสงดาบและโล่เขน หรือที่เรียกกันติดปากว่า "โล่เขน" ถือเป็นเครื่องหมายราชการของสำนักงานตำรวจแห่งชาติหรือกรมตำรวจในสมัยนั้นนั่นเอง

โดยในสมัยโบราณมีความเชื่อว่า ผู้ถือโล่อยู่นี้คือคนในกรมพระตำรวจ และหน้าสิ่งนี้คือสัญลักษณ์แห่งเทพเจ้าในคติฮินดู เพื่อใช้ในการข่มขวัญหรือขับไล่วิญญาณร้าย ซึ่งในที่นี่ก็คือการข่มขวัญศัตรูผู้รุกราน หรือผู้คิดร้ายต่อบ้านเมืองด้วยนั่นเอง รวมความหมายแล้ว พระแสงดาบนั้นแทนด้วย "พระราชอำนาจแห่งองค์กษัตริย์" ส่วนโล่เขนที่ประดับหน้าหน้าสิ่งนี้แทนด้วย "การปกป้องคุ้มครองภัยขององค์กษัตริย์และชาติบ้านเมือง"

ตำรวจไทยเกิดเป็นรูปแบบองค์กรครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ ๔ ทรงโปรดให้จัดตั้งองค์กรตำรวจและปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมของไทยให้เป็นระบบ แสดงความเป็นอารยะทัดเทียมตะวันตกโปรดให้ใช้สัญลักษณ์เป็นรูป "หนุมานสีกร"

ต่อมา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ ได้พระราชทานเป็นพระราชหัตถเลขา อนุญาตให้กรมตำรวจภูธรใช้พระรูปพระแสงดาบเขนและโล่ ประจำที่มุ่มงและใช้เป็นตราประจำกระดาดสำหรับราชการในกรมตำรวจภูธร เมื่อ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๕ ตราโล่เขนนี้ ออกแบบครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๐ โดยหม่อมเจ้าประวิช ชุมสาย (ผู้ผูกถวายพระราชลัญจกรแผ่นดิน เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๑๖)

ถึงสมัยรัชกาลที่ ๖ ดาบเขนและโล่ ได้ปรากฏอยู่ในพระธรรมนูญตราที่โปรดเกล้าฯ ให้ตราขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓ ให้เป็นตราประจำกรมพลตระเวน ต่อมา พ.ศ. ๒๔๕๘ เปลี่ยนเป็นตราประจำกรมพลตำรวจนครบาล เนื่องจากการประกาศรวมกรมพลตระเวนกับกรมตำรวจภูธรเป็นกรมเดียวกัน และให้ขึ้นอยู่กับกระทรวงนครบาล เมื่อวันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๘ นั่นเอง

เครื่องหมายราชการแห่งกระทรวงมหาดไทย
เครื่องหมายราชการแห่งกรมตำรวจ



เป็นรูปพระแสงดาบเขนและโล่ ซึ่ง เป็นรูปวงกลม
เส้นคู่ ๒ ชั้น
วงนอก มีลายกนก และมีคำว่า "กรมตำรวจ" อยู่
เบื้องล่าง
วงใน มีรูปหน้าสิงห์อยู่ภายในกนกเปลว

ภาพที่ ๑๒ เครื่องหมายกรมตำรวจ
(พ.ศ. ๒๔๘๓)

เครื่องหมายราชการแห่งกระทรวงมหาดไทย
เครื่องหมายราชการกรมตำรวจ



เป็นรูปพระแสงดาบเขนและโล่ซึ่งเป็นรูปวงกลมเส้นคู่
๒ ชั้น วงนอกเป็นลายกนกประจำขามกับปู และวงในเป็นรูป
หน้าสิงห์ที่มีลายกนกเปลวเพลิงประกอบ

ภาพที่ ๑๓ เครื่องหมายกรมตำรวจ
(พ.ศ. ๒๕๐๖)



ภาพที่ ๑๔ การใช้ตราสัญลักษณ์โล่เขนที่ถูกต้อง

ปัจจุบันสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีเครื่องหมายราชการ เป็นรูปพระแสงดาบเขนและโล่ ซึ่งเป็นรูปวงกลมเส้นคู่สองชั้น วงนอกเป็นลายพรรณพฤษกา วงในเป็นลายใบเทศผูกกลายเป็นรูปหน้าสิงห์หรือหน้ายักษ์ เรียกว่าจตุรมุข ตามธรรมเนียมโบราณที่แกะสลักรูปหน้ายักษ์จตุรมุข ไว้บนหน้าบันประตู ทั้งสี่ทิศของปราสาทหิน ด้วยความเชื่อว่า เป็นผู้พิทักษ์ทวารเข้า-ออก ปกป้องคุ้มครองและขจัดสิ่งชั่วร้าย ส่วน "ดาบ" คาดติดอยู่ในปลอก มีลวดลายกนก ทั้งนี้สัญลักษณ์ไม่จำกัดสีและขนาด

โดยเครื่องหมายดังกล่าวถูกกำหนดไว้ในประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง กำหนดภาพเครื่องหมายราชการตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายราชการ พ.ศ. ๒๔๘๒ (ฉบับที่ ๑๖๘) ลงวันที่ ๒๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๔ ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๑๘ ตอนที่ ๘๐ ง หน้า ๔ วันที่ ๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๔ และได้มีการระบุการใช้อยู่ในระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ ๕๗ ลักษณะเบ็ดเตล็ด (ฉบับที่ ๑๔) พ.ศ. ๒๕๕๕ อีกด้วย



ภาพที่ ๑๕ พระแสงดาบเขนและโล่

ตราประจำตำแหน่งผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ

มาถึงตราสัญลักษณ์สุดท้ายของบทความนี้ ซึ่งเป็นเครื่องหมายประจำตำแหน่งสำคัญของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ นั่นก็คือ ตราประจำตำแหน่งผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ สำหรับความเป็นมาของตราดังกล่าว เริ่มต้นเมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๕ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย มีลายพระหัตถ์กราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขอพระราชทานุญาตใช้ตราประจำชาติสำหรับเจ้ากรมตำรวจจตุร เป็นรูปเทวดาเชิญพระแสงดาบเขนและพระแสงดาบเขนและโล่ ซึ่งจะใช้เป็นตราประจำตำแหน่ง เจ้ากรมตำรวจจตุร ตราประจำที่มุ่มง และเป็นตราประจำเอกสารราชการสำหรับกรมตำรวจจตุร



ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชานุญาต โปรดเกล้าฯ ให้ใช้ตราประจำชาติ เป็นรูปเทวดาเชิญพระแสงดาบเขนสำหรับตำแหน่งเจ้ากรมตำรวจจตุร แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้ธงประจำตำแหน่งผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาตินั้น ใช้ประดับแท่นตรวจแถวกองเกียรติยศ เนื่องในโอกาสที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ขึ้นแท่นรับความเคารพหรือตรวจพลสวนสนาม ใช้ประดับที่หน้ารถตรวจพลสวนสนามและใช้เป็นตราประทับแทนตำแหน่ง “ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ”

หมายเหตุ เมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้มีประกาศให้เปลี่ยนตราตำแหน่งในกรมตำรวจจากเดิม ให้ใช้ชื่อใหม่เป็น “อธิบดีกรมตำรวจ” ส่วนรูปตราคงเดิม ต่อมาเมื่อมีพระราชกฤษฎีกาโอนกรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทย ไปจัดตั้งเป็นสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เมื่อ ๑๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๑ ส่งผลให้ชื่อ “กรมตำรวจ” เปลี่ยนเป็น “สำนักงานตำรวจแห่งชาติ” ตำแหน่ง “อธิบดีกรมตำรวจ” จึงเปลี่ยนเป็น “ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ”



ภาพที่ ๑๗ ตราประจำตำแหน่งผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ

เอกสารอ้างอิง

ตำรวจไทย. ๒๕๕๖. *หน้าหมวกตำรวจ : ประวัติและความเป็นมา*. [ออนไลน์].

แหล่งที่มา: https://thaicop.blogspot.com/๒๐๑๓/๐๘/blog-post_๖.html.

สืบค้นเมื่อ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๕.

ตำรวจไทย. ๒๕๕๖. *โล่เขน : ประวัติและความเป็นมา*. [ออนไลน์].

แหล่งที่มา: <https://thaicop.blogspot.com/๒๐๑๓/๐๘/blog-post.html>.

สืบค้นเมื่อ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕.

นนทพร อยู่มั่งมี. ๒๕๖๔. สมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสฺสเทโว) “พระสังฆราชคู่พระทัยในรัชกาลที่ ๕”.

[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.silpa-mag.com/history/article_๖๘๒๔.

สืบค้นเมื่อ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕.

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องกำหนดภาพเครื่องหมายราชการตามพระราชบัญญัติ

เครื่องหมายราชการ พ.ศ. ๒๔๘๒ (ฉบับที่ ๖). (๒๕๘๓, ๒๔ ธันวาคม).

ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๕๗ หน้า ๙๓๔.

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี (ฉบับที่ ๔๓) เรื่องกำหนดภาพเครื่องหมายราชการตาม

พระราชบัญญัติเครื่องหมายราชการ พ.ศ. ๒๔๘๒. (๒๕๐๖, ๙ เมษายน).

ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๘๐ ตอนที่ ๓๕ หน้า ๑๘๕ – ๒๐๕.

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องกำหนดภาพเครื่องหมายราชการตามพระราชบัญญัติ

เครื่องหมายราชการ พ.ศ. ๒๔๘๒ (ฉบับที่ ๑๖๘). (๒๕๔๔, ๔ ตุลาคม).

ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๑๘ ตอนที่ ๘๐ ง หน้า ๔.

พระราชกฤษฎีกาโอนกรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทย ไปจัดตั้งเป็นสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

พุทธศักราช ๒๕๔๑. (๒๕๔๑, ๑๖ ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๑๑๕

ตอนที่ ๗๓ ก หน้า ๑๕ – ๑๗.

ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ ๕๗

ลักษณะเบ็ดเตล็ด บทที่ ๒๑ การใช้เครื่องหมายรูปพระแสงดาบเขนและโล่ของสำนักงานตำรวจ

แห่งชาติและเครื่องหมายราชการของหน่วยงานต่างๆ ในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕

(ฉบับที่ ๑๔). (๒๕๕๕, ๒๙ พฤษภาคม).

วิกิพีเดีย. ๒๕๖๐. *ตราแผ่นดินของไทย*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/>.

สืบค้นเมื่อ ๑๙ มกราคม ๒๕๖๕.

ศิลปวัฒนธรรม. ๒๕๖๐. *ที่มาพระคาถา-ภาษิต ในพระปฐมสังฆราชโฆวาท สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๒๐*.

[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.silpa-mag.com/history/article_๖๕๘๒.

สืบค้นเมื่อ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕.